

IN MEMORIAM

KÓS ANDRÁS 1914-2010

Június 15-én kísértük utolsó útjára a házsongárdi temetőben Kós Andrást, aki most már a családi sírban, szülei és testvérei mellett nyugszik. Testvérei – Balázs (1912–1967), Zsófia (1916–1990) és Károly (1919–1996) közül utolsóként halt meg életének 96. évében. Ebben a majd száz éves életútban is ő volt az, aki leginkább apjára, Kós Károlyra ütött, természete szerint is ő volt az, aki felfogásával, stílusával, szívósságával, az igazsághoz való eltéríthetetlen ragaszkodásával, de fizikai megjelenésével is a legtöbbet idézett fel apja alakjából. Ez azt is jelentette számára, hogy meg kell vívnia a szuverenitásáért való belső küzdelmet. Miközben apja hagyatékának gondos őrzője volt, és érzékenyen fellépett minden – nem ritkán előforduló – méltatlan hivatkozás, félremagyarázás, az örökséggel való visszaélés ellen, a saját művészetének önálló útját kellett megtalálnia,

teljes függetlenségben a bármily nagy-szerű apai szellemi örökségtől. Ennek a küzdelemnek látványos jele az a portré-sorozat, amelyet Kós Károlyról készített; apja halála után újabb és újabb változatban faragta meg a csak Férfiképmásnak nevezett portréit, amelynek egyes vonásai más személyekről mintázott szobrain is feltűnnek. Talán ahogy lányokat, asszonyokat ábrázoló szobrain jelenik meg egy női őstípus, vagyis a nőiség eszménye hatja át egymásra emlékeztetően ezeket a műveit, úgy a férfieszményt próbálta megragadni apja képmásán keresztül, saját művészete szolgálatába állítva azt az eszményt, amit apja a maga életművével képviselt.

A Kós Károly Egyesülés különösen sokat köszönhet Kós Andrásnak, ő tette lehetővé az apja hagyatékában maradt kéziratos művek, a *Testamentum és agrikultúra*, és a *Könyv a lovakról* hasonló kiadásának megjelentetését és jelentős további dokumentumok közreadását. Hogy milyen szerepet játszott a háború utáni kolozsvári művészeti oktatásban és a művészeti élet megszervezésében, arról a ravatalnál a kolozsvári képzőművészeti egyetem rektorának román nyelvű búcsúzója szólt méltóképpen, Kós András erről szerényen hallgatott korábbi beszélgetéseinken. (G. J.)

Németh Júlia, a Kós Andrásról szóló kismonográfia művészettörténész szerzője mondta el a sírnál az alábbi megemlékezést:

Születés, elmúlás és a közbülső majd 100 év. Kós András élete, a szobrászé, aki 1914-ben, a sztánai Varjúvárbán beleszületett a majdhogynem érintetlen őstermészetbe. Eszmélése, legrégebbi emléke is az élő fáról, viruló virágról, a nap éltető sugaráról, a tavasz erdőillatú, madárdalos muzsikájáról szól. A tavaszutó, nyárelő erdőillatú, madárdalos muzsikája kíséri most végső útjára is.

Emlékét immár az öröklétbe viszi magával a Mester, a fa szerelmese, lélekbúvára és utolérhetetlen mintázója, korunk erdélyi, összmagyar, sőt bátran mondhatjuk: európai szobrászatának emblematikus alakja.

Múlt év novemberében még ünnepeltük a szép, kerek születésnapot: a kilencvenötödiket. Ő mint mindig, akkor is bizakodón tekintett a jövőbe, bár a komoly fizikai erőt követelő alkotástól, a szobrászattól már búcsút kellett vennie. Élénk érdeklődéssel követte azonban a művészeti élet eseményeit, különösképpen a Barabás Miklós Céhbe tömörült tanítványai és társaik életútját, tevékenységét. A Céh, amelyet 1929-ben édesapja, Kós Károly alapított, valamelyest saját gyermekének is tekintette. Joggal, hiszen oroszlánrésze volt abban, hogy a romániai magyar képzőművészek szakmai szervezete 1994-ben újjáalakulhatott, s másfélszáznál több tagot számláló, országos szervezetként ünnepelhetette megalakulásának 80. évfordulóját. A 2009. november 6-án, két nappal a Mester születésnapja után, az általa vallott eszmék szellemében Sepsiszentgyörgyön megrendezett ünnepi kiállítást a szervezők születés-

napi ajándéknak szánták. A tiszteletbeli elnök azonban, aki addig a Barabás Miklós Céh szinte valamennyi, a kolozsvári székházban havonta sorra kerülő kiállításán részt vett, ezen a nagyszabású ünnepi eseményen betegségé miatt már nem lehetett jelen. Csupán egy faszobrával képviseltette magát a tárlaton.

Kós András szinte az egész 20. századot felölelő, a 21. századba is átnyúló munkássága mérföldkő az erdélyi szobrászatban. Sikerült mindazt az értéket, a kincseknek azt a sajátos tárházát beépítenie életművébe, amit az előző korok megvalósítottak. Munkásságának erdélyi talajból táplálkozó, kiapadhatatlan gyökerei ezek, konkrét valójukban azonban már nem érhető tetten: új minőségé átlényegülve

hirdetik sajátos, korok és stílusok fölé emelkedő egyedi és utánozhatatlan művészi világát.

Kós András a mives beszédnek is mestere. A törzsét soha meg nem hajlító, minden viharak ellenálló tölgy kedvenc fája, mondhatni példaképe volt. A fadöntésnek áldozatul esett magányos tölgy halálának művészi megjelenítésével, mintha saját elmúlásának állított volna emléket:

„Egyszer a fában valami megroppant. Talán szíve hasadt meg? A hatalmas testet remegés fogta el, (...) egészen lassan, szemmel alig kivehetően, mint ha az első pillanatokban még szemérmesen palástolni igyekezett volna gyengeségét, aztán már visszavonhatatlanul megindult a neki rendelt dőlés irányába. Az éltető tövétől elszakadni

kényszerített súlyos test pattogó-recsegő zaja most a halálával tusakodó magatehetetlen óriásnak kétségbeesett hörgéséhez hasonlított. Aztán magát megadva, utolsó hangos sóhajtással a neki rendelt helyre omlott. (...) Csend. Vége.”

Az erdélyi faszobrászat óriása, a Mester immár végképp megpihent. Életműve viszont ott ragyog a halhatatlannak panteonjában. Alkotásainak java része pedig a legméltóbb helyen, a Farkas utcai református templom sekrestyéjében lelt állandó otthonra.

Kedves Mester, mi barátaid, szereteid, tanítványaid nem búcsúznak, hiszen úgy érezzük továbbra is velünk maradsz, csak most már odafentről irányítod lépéseinket, biztatsz alkotásra, kirtartásra, egyenes beszédre.

A kolozsvári Farkas utcai református templomban berendezett állandó kiállítás részlete. Szemben: Kós Károly portréja

